

Pensioen na echtscheiding

Drs. J.M.J. Holtermans cpc en mr. drs. E. Smits REP

De directeur-groootaandeelhouder (dga) kon tot en met 31 december 2019 zijn (m/v) in eigen beheer opgebouwde pensioenaanspraken uitfaseren. Dat wil zeggen: met korting afkopen, omzetten in een aanspraak ingevolge een oudedagsverplichting of premievrij voortzetten. De keuze die daarbij is gemaakt, heeft gevolgen voor de afwikkeling bij echtscheiding en overlijden. Jurgen Holtermans en Eva Smits gaan in op de afwikkeling van pensioenaanspraken bij echtscheiding.

In een drietal bijdragen willen wij de afwikkeling van pensioenaanspraken, afkoopsommen en aanspraken op een oudedagsverplichting bij echtscheiding en overlijden behandelen. In deze bijdrage gaan wij allereerst in op de afwikkeling van pensioenaanspraken bij echtscheiding, derhalve de situatie dat in het kader van de uitfaseringsmogelijkheden gekozen is om de pensioenaanspraken premievrij voort te zetten. In een volgende bijdrage behandelen wij de afwikkeling van afkoopsommen en aanspraken op een oudedagsverplichting bij echtscheiding. Als laatste gaan wij in op de afwikkeling van pensioenaanspraken, afkoopsommen en aanspraken op een oudedagsverplichting bij overlijden.

De opzet is als volgt. Eerst bespreken wij hoe pensioenaanspraken bij echtscheiding worden afgewikkeld onder de huidige regels volgens de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (Wet VPS). Vervolgens komen de belangrijkste wijzigingen die het wetsvoorstel Wet pensioenverdeling bij scheiding 2021, nr. 35 287 (Wet PVS

2021) in petto heeft aan bod. Daarna volgt de afstortingsproblematiek van in eigen beheer opgebouwde pensioenaanspraken. We sluiten af met een conclusie.

Huidige regeling pensioendeling bij scheiding

Verevenen ouderdomspensioen

De hoofdregel in geval van echtscheiding en scheiding van tafel en bed is thans dat de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen bij helfte worden verevend, de standaard verevening. Dit is geregeld in de Wet VPS¹ en geldt ook voor de dga², zowel in geval van opbouw in eigen beheer als in geval een externe pensioenverzekering. Standaard verevening vindt van rechtswege plaats, tenzij bij huwelijkse voorwaarden of bij echtscheidingsconvenant anders is of wordt overeengekomen. De Wet VPS is zodoende regelend recht; partijen kunnen de toepassing van de Wet VPS uitsluiten,³ een afwijkende vereveningsperiode of afwijkend vereveningspercentage overeenkomen,⁴ of

Jurgen Holtermans is fiscalist, certified pension consultant en collaborative professional bij Hendriks en Bakker te Tilburg. Eva Smits is fiscalist, register estate planner en register executeur bij Hendriks en Bakker te Tilburg

kiezen voor conversie.⁵ Verevening vindt niet plaats als het deel van het ouderdomspensioen, waarop voor de vereveningsgerechtigde op het moment van de scheiding recht op uitkering ontstaat, minder bedraagt dan het bedrag van de wettelijke afkoopgrens (2020: € 497,27 bruto per jaar).⁶

Het recht van de vereveningsgerechtigde op uitkering van een deel van het ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige heeft een voorwaardelijk karakter.⁷ Als de vereveningsgerechtigde overlijdt, vloeit het vereveningsdeel van het pensioen terug naar de vereveningsplichtige. Als de vereveningsplichtige overlijdt, eindigt het recht van de vereveningsgerechtigde op uitkering van het vereveningsdeel van het ouderdomspensioen. De vereveningsgerechtigde krijgt vanaf dat moment een bijzonder partnerpensioen uitgekeerd, als een aanspraak op bijzonder partnerpensioen bestaat.⁸

Standaard verevening, afwijkende verevening en conversie vinden fiscaal neutraal plaats voor de loonbelastingheffing.⁹ Vervolgens wordt zowel de vereveningsplichtige als de vereveningsgerechtigde belast voor het daadwerkelijk ontvangen pensioen.

Indien partijen afwijkend verevenen en in dit kader door de vereveningsplichtige aan de vereveningsgerechtigde een eenmalige uitkering wordt betaald, zijn hieraan wel fiscale gevolgen verbonden. Dit is ook het geval als de effecten van de afwijkende verevening worden meegenomen in de verdeling van een huwelijksgoederengemeenschap of verrekenbeding. Er is dan materieel sprake van fiscaal belaste en aftrekbare pensioenverrekening. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de uitspraak van Hof Den Bosch 14 december 2017.¹⁰

Indien wordt afgeweken van de standaard verevening dan wel van eerder bij huwelijkse voorwaarden overeengekomen afspraken zonder vermogensrechtelijke compensatie komt de vraag op of sprake is van een schenking. In de parlementaire geschiedenis is hier niets over terug te vinden; slechts de fiscale gevolgen voor de loonbelasting zijn benoemd.¹¹ Naar onze mening is bij het louter en zonder compensatie afwijken van de standaardverevening of van eerder gemaakte huwelijkse

voorwaarden geen sprake van een schenking, aangezien verevening voorwaardelijk is. Er ontstaan geen zelfstandige aanspraken voor de vereveningsgerechtigde, doch slechts een voorwaardelijk recht op uitbetaling van een deel van het ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige.

De vereveningsgerechtigde kan het vereveningsdeel van het ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige rechtstreeks laten uitbetalen door de pensioenuitvoerder. Voorwaarde hiervoor is dat binnen twee jaar na de echtscheidingsdatum – dit is de datum van inschrijving

'Er is geen schenking bij het
zonder compensatie afwijken van
de standaardverevening'

van de echtscheidingsbeschikking in de Basisregistratie Persoonsgegevens – het daartoe voorgeschreven meldingsformulier bij de pensioenuitvoerder is ingediend.¹² Indien het meldingsformulier niet (tijdig) bij de pensioenuitvoerder is ingediend, behoudt de vereveningsgerechtigde een recht op uitbetaling jegens de vereveningsplichtige.¹³ Het pensioen is dan volledig belast bij de vereveningsplichtige en het doorbetaalde gedeelte is als persoonsgebonden aftrek aftrekbaar bij de vereveningsplichtige¹⁴ en belast bij de vereveningsgerechtigde.¹⁵

Met name pensioenfondsen werken in de praktijk er aan mee om bij te late melding toch via de pensioenuitvoerder te verevenen, mits beide partijen zich daarmee schriftelijk akkoord verklaren. De meeste verzekeringsmaatschappijen werken daar sinds geruime tijd niet meer aan mee. In de praktijk wordt in de meeste gevallen van pensioen in eigen beheer verzuimd het meldingsformulier tijdig bij de B.V. in te dienen. Dat roept de vraag op of in een dergelijke situatie jegens de B.V. afstorting kan worden afgedwongen. Op deze vraag komen wij later terug.

De vereveningsuitkering wordt uitbetaald in overeenstemming met de bepalingen in de pensioenovereenkomst. De vereveningsplichtige kan zelfstandig beslissen om de pensioeningangsdatum te vervroegen of uit te stellen. Instemming van de vereveningsgerechtigde is daarvoor niet nodig. De vereveningsuitkering wordt in geval van vervroeging of uitstel van de pensioeningangsdatum eveneens eerder of later aan de vereveningsgerechtigde uitgekeerd.¹⁶ Verzet tegen vervroeging of uitstel vindt sporadisch gehoor bij de rechter.

Afsplitsen (bijzonder) partnerpensioen

In geval van echtscheiding, maar ook in geval van ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, wordt de volledig opgebouwde aanspraak op partnerpensioen voor de gewezen echtgenoot als zelfstandige aanspraak op partnerpensioen afgesplitst. Aldus ontstaat het zogenoemde bijzonder partnerpensioen. Dit is geregeld in artikel 57 Pensioenwet (PW) en voor dga's in artikel 3a Wet VPS.

Sinds de invoering van de PW geldt dat ook de ongehuwd samenwonende partner met wie de deelnemer (aan de pensioenregeling) een partnerrelatie in de zin van de pensioenovereenkomst heeft, bij beëindiging van de partnerrelatie in de zin van de pensioenovereenkomst een bijzonder partnerpensioen verkrijgt.¹⁷ Deze verruiming is niet doorgetrokken naar dga-situaties, zowel in geval van eigen beheer als in geval van extern verzekerde regeling. In dga-situaties kan uitsluitend de echtgenoot (en geregistreerd partner) een bijzonder partnerpensioen verkrijgen.¹⁸ De ongehuwd samenwonende partner van de dga heeft derhalve geen wettelijk recht op bijzonder partnerpensioen. Niet op grond van artikel 57 PW, omdat de PW op de dga niet van toepassing is, en niet op grond van artikel 3a Wet VPS, omdat daarin de situatie van de ongehuwd samenwonende partner niet is geregeld.

In de dga-pensioenovereenkomst is desalniettemin vaak ten behoeve van een ongehuwd samenwonende partner een partnerpensioen overeengekomen. Dit is dan veelal gedaan vanuit de verzorgingsgedachte binnen de bestaande partnerrelatie. Beoogd is dat aan de partner een partnerpensioen wordt uitgekeerd, als de

dga overlijdt op een moment dat de dga een niet-beëindigde relatie met de ongehuwd samenwonende partner heeft. Dit is in beginsel de enig denkbare situatie waarin de ongehuwd samenwonende partner van een dga recht op een pensioenuitkering heeft. In geval van beëindiging van de relatie heeft de ongehuwd samenwonende partner van een dga immers geen wettelijk recht op bijzonder partnerpensioen. Echter, in de praktijk komt het vaak voor – de modellen van de Belastingdienst voorzien daar bijvoorbeeld uitdrukkelijk in door onder de definitie van partner tevens te begrijpen de ongehuwde persoon, niet zijnde een bloed- of aanver-

In dga-situaties krijgt uitsluitend de echtgenoot (geregistreerd partner) bijzonder partnerpensioen

want in de eerste graad, met wie werknemer duurzaam een gezamenlijke huishouding voert – dat in de pensioenovereenkomst tussen de dga en de B.V. ten behoeve van de ongehuwd samenwonende partner een bovenwettelijke regeling is getroffen op grond waarvan de ongehuwd samenwonende partner wel recht heeft op een bijzonder partnerpensioen in geval van beëindiging van de relatie.

De aanspraak op bijzonder partnerpensioen is op grond van de wet gelijk aan de premievrije aanspraak op partnerpensioen die de (gewezen) dga ten behoeve van de gewezen echtgenoot zou hebben verkregen, als de pensioenopbouw op het tijdstip van de scheiding zou zijn beëindigd, anders dan door overlijden of pensioenering.¹⁹ In geval van een ongehuwd samenwonende partner dient de dga-pensioenovereenkomst te worden geraadpleegd, maar daarin wordt meestal bij de wettelijke bepalingen aangesloten. Gelet op deze 'fictief ontslag'-benadering kan dus slechts een bijzonder partnerpensioen ontstaan, als sprake is van een partnerpensioen dat op kapitaalbasis wordt opgebouwd. Alleen in laatstbedoelde situatie ontstaat bij daadwer-

kelijke beëindiging van de pensioenopbouw een premievrije aanspraak op partnerpensioen. De laatste jaren is partnerpensioen steeds vaker op risicobasis verzekerd, hetgeen tot gevolg heeft dat bij scheiding in zoverre geen bijzonder partnerpensioen ontstaat met alle (onderschatte) gevolgen van dien voor de gewezen partner. Ten aanzien van in eigen beheer opgebouwde aanspraken op partnerpensioen geldt dat deze op kapitaalbasis worden opgebouwd. Het feit dat voor latent partnerpensioen vóór de pensioendatum fiscaal geen voorziening mag worden gevormd, doet hier niet aan af.

Het bijzonder partnerpensioen dat de gewezen partner verkrijgt, is gelijk aan de volledige tot aan de beëindiging van de partnerrelatie opgebouwde aanspraak op partnerpensioen. Dus ook de aanspraak op partnerpensioen die, eventueel bij wijze van backservice, is opgebouwd vóórdat de relatie is ontstaan. Aan een eventuele nieuwe partner komt telkens toe wat aan aanspraak op partnerpensioen is opgebouwd, verminderd met het reeds aan een eerdere gewezen partner toekomende bijzonder partnerpensioen.

Soms is in de dga-pensioenovereenkomst bepaald dat het (bijzonder) partnerpensioen niet meer bedraagt dan de uitkering die kan worden verkregen uit de op de balans gevormde (fiscale) pensioenvoorziening. Dit is naar onze mening een beperking van de wettelijke mogelijkheid om de aanspraak op partnerpensioen bij overeenkomst tussen de dga en de B.V. te verminderen, die slechts geldig is als de echtgenoot daarvoor toestemming heeft gegeven.²⁰ Een handtekening van de echtgenoot is daarvoor niet wettelijk verplicht maar kan wel aantonen dat de noodzakelijke toestemming is verleend.

De wet biedt de mogelijkheid om afstand te doen van het bijzonder partnerpensioen of om een andere hoogte van de aanspraak op partnerpensioen af te splitsen als bijzonder partnerpensioen.²¹ Voor afwijkende afspraken omtrent het bijzonder dga-partnerpensioen is, anders dan in een niet-dga-situatie, niet bepaald dat deze slechts geldig zijn als de pensioenuitvoerder deze heeft geaccepteerd, inclusief het dekken van

eventueel afwijkende risico's dan wel het aanpassen van het niveau van de uitkering.²² Melding van afwijkende afspraken kan niet via het meldingsformulier dat in verband met de verevening van het ouderdomspensioen wordt ingediend, maar dient plaats te vinden bij separate brief aan de pensioenuitvoerder. Aangezien bijzonder partnerpensioen onvoorwaardelijk is – de gewezen echtgenoot krijgt immers een zelfstandig recht – achten wij niet uitgesloten dat in geval van een dergelijk afstand doen zonder vermogensrechtelijke compensatie onder omstandigheden sprake kan zijn van een schenking en dat als wel vermogensrechtelijke compensatie plaatsvindt sowieso materieel sprake is van fiscaal belaste en aftrekbare pensioenverrekening.

Een bijzondere mogelijkheid om af te wijken van de standaard verevening is conversie

telijke compensatie plaatsvindt sowieso materieel sprake is van fiscaal belaste en aftrekbare pensioenverrekening.

Conversie

Een bijzondere mogelijkheid om af te wijken van de standaard verevening is conversie. Om tot conversie over te gaan is de medewerking van beide partijen vereist en dient het besluit tot conversie te zijn vastgelegd in een akte huwelijkse voorwaarden of het echtscheidingsconvenant.²³ Uit hoofde van de Wet VPS bestaat geen verplichting om aan conversie mee te werken. Conversie kan onder omstandigheden op grond van de eisen van redelijkheid en billijkheid via de rechter worden afgedwongen. Zo heeft rechtbank Utrecht 21 maart 2007²⁴ een in leeftijd aanzienlijk jongere vereveningsplichtige verplicht om aan conversie mee te werken. Gerechtshof Leeuwarden 19 april 2012²⁵ wees een vordering tot verplicht meewerken aan conversie af, omdat de vereveningsgerechtigde voldoende andere inkomsten had. Naast de wederzijdse medewerking van partijen is tevens instemming van de pensioenuitvoerder vereist.²⁶ De praktijk leert dat met name verzekeringsmaatschap-

Het is van belang om de medewerking van de pensioenuitvoerder voorafgaand aan de ondertekening van het echtscheidingsconvenant te checken.

pijen niet langer meer hun medewerking aan conversie verlenen. Het is daarom van belang om de medewerking door de pensioenuitvoerder in voorkomend geval voorafgaand aan de ondertekening van het echtscheidingsconvenant te checken.

In geval van conversie wordt het deel van het ouderdomspensioen, waarop voor de vereveningsgerechtigde op het moment van de scheiding recht op uitkering ontstaat, en het bijzonder partnerpensioen omgezet in een voor de vereveningsgerechtigde eigen aanspraak op ouderdomspensioen. Dit heeft als voordeel dat de vereveningsgerechtigde zelf het moment van pensioeningang kan bepalen. Daarnaast is de pensioenuitkering en de hoogte daarvan niet meer afhankelijk van het al dan niet in leven zijn van de vereveningsplichtige. Voordeel van conversie is ook dat de vereveningsgerechtigde de aldus verkregen eigen aanspraak op ouderdomspensioen naar een eigen B.V. kan laten afstorten.

Conversie heeft tot gevolg dat, als de vereveningsgerechtigde overlijdt, de aanspraak op ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige echtgenoot, of, als het ouderdomspensioen reeds is ingegaan, de pensioenuitkering, niet aanwast. Ter compensatie van het ontbreken van de kans dat het ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige aanwast door vooroverlijden van de vereveningsgerechtigde, ontvangt de vereveningsplichtige (in de praktijk vrijwel altijd) een actuariel conversievoordeel, ten gevolge waarvan de aanspraak op ouderdomspensioen van de vereveningsplichtige, afhankelijk van geslacht en leeftijdsverschil, tot wel ongeveer 10% hoger kan worden dan in geval van verevening.

In geval van overlijden van de vereveningsplichtige behoudt de vereveningsgerechtigde de eigen pensioenaanspraak, of, als het ouderdomspensioen reeds is ingegaan, de eigen pensioenuitkering, zoals deze ten gevolge van conversie is verkregen.

Wetvoorstel Wet PVS 2021

Op 16 september 2019 is wetsvoorstel Wet PVS 2021 ingediend. Het wetsvoorstel Wet PVS 2021 is ingediend naar aanleiding van een tweede evaluatie van de Wet VPS en beoogd een aantal knelpunten van de Wet VPS te ondervangen. In deze paragraaf geven wij de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de Wet VPS weer, zoals die ook voor de dga gaan gelden.²⁷ De Wet PVS 2021 is van toepassing op scheidingen die op of na de invoering van deze wet tot stand komen.²⁸ De beoogde datum van inwerkingtreding is 1 januari 2021.²⁹ Ten aanzien van echtscheidingen waarvan de echtscheidingsbeschikking vóór de inwerkingtreding van de Wet PVS 2021 is ingeschreven in de Basisregistratie Persoonsgegevens is en blijft de Wet VPS onverkort en onverminderd van toepassing.

Conversie wordt de nieuwe standaard

Conversie in een zelfstandige aanspraak op ouderdomspensioen van de verdelingsgerechtigde wordt de nieuwe standaardregeling.³⁰ Uitgangspunt voor de standaardconversie is dat de helft van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen en de helft van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op partnerpensioen worden omgezet in een zelfstandige aanspraak op ouderdomspensioen voor de verdelingsgerechtigde.³¹

Pensioenverdeling vindt niet plaats (op grond van de Wet PVS 2021) als op het tijdstip van de scheiding de tijdens de huwelijkse periode opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen, derhalve de aanspraak vóór verdeling, minder bedraagt dan de wettelijke afkoopgrens (2020: € 497,27 bruto per jaar).³² Het maakt hierbij niet uit of de echtgenoten de verdelingsperiode of het verdelingspercentage aanpassen om boven het bedrag van de afkoopgrens te komen. Dit laatste wordt namelijk niet in aanmerking genomen voor de beoordeling of wel of niet wordt verdeeld.

Standaard conversie vindt automatisch plaats

Het alsen van een meldingsformulier is niet meer nodig. De pensioenuitvoerder is verplicht de pensioenverdeling op basis van standaard conversie uit te voeren, zodra

zij uit de Basisregistratie Personen informatie ontvangt omtrent een scheiding.³³ Standaard conversie vindt automatisch plaats direct nadat de reactieperiode van zes maanden na de scheiding is verlopen, tenzij de gewezen echtgenoten binnen deze reactieperiode aan de pensioenuitvoerder laten weten dat zij een andere pensioenverdeling zijn overeengekomen.³⁴ Ten behoeve van uniformiteit vindt de conversie daarbij plaats tegen uniforme rekenregels.³⁵ De reactieperiode kan op verzoek van de verdelingsgerechtigde of de verdelingsplichtige door de pensioenuitvoerder worden verlengd met maximaal zes maanden tot maximaal twaalf maanden.³⁶

Een pensioenuitvoerder die niet is aangesloten op de Basisregistratie Personen, zoals een eigen beheer lichaam (de B.V. van de dga), dient door partijen zelf op de hoogte te worden gesteld van de scheiding. Na een dergelijke melding begint eerst daarna de zesmaandstermijn te lopen.³⁷ De termijn voor melding van de scheiding aan een eigen beheer lichaam is onbeperkt. De melding aan het eigen beheer lichaam is vormvrij. Tenzij partijen binnen de zesmaandstermijn het eigen beheer lichaam informeren over afwijkende afspraken, gaat het eigen beheer lichaam na het verstrijken van de zesmaandstermijn over tot conversie. Als het eigen beheer lichaam uit anderen hoofde op de hoogte is van de scheiding, vangt de zesmaandstermijn reeds op dat moment aan.³⁸ In geval van een dga met pensioen in eigen beheer lijkt ons dat de kennis van de dga, die tevens bestuurder van de B.V. is, over diens eigen scheiding aan de B.V. kan worden toegerekend, zodat de zesmaandstermijn in feite aanvangt direct na inschrijving van de echtscheidingsbeschikking in de Basisregistratie Personen.

Reactieperiode om af te wijken van standaard conversie

Echtgenoten kunnen de toepassing van de Wet PVS 2021 uitsluiten³⁹ of van de standaardconversie afwijkende afspraken maken, zoals een afwijkende verdelingsperiode of een afwijkend verdelingspercentage.⁴⁰ Voor de aanspraak op ouderdomspensioen en de aanspraak op partnerpensioen kunnen daarbij van elkaar afwijkende andere perioden en/of percentages worden overeengekomen. In de hiervoor vermelde situaties dienen de

gewezen echtgenoten binnen de reactieperiode een gewaarmerkt afschrift of uittreksel van de akte huwelijkse voorwaarden of het echtscheidingsconvenant aan de pensioenuitvoerder te overleggen.⁴¹

Als de echtgenoten een afwijkende verdelingsperiode of een afwijkend verdelingspercentage (zijn) overeen(ge) komen ten gevolge waarvan aan de vereveningsgerechtigde meer aanspraak op ouderdomspensioen wordt toebedeeld dan in geval van standaard conversie of meer

Echtgenoten kunnen de toepassing van de Wet PVS 2021 uitsluiten

dan 50% van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op partnerpensioen in de conversie wordt betrokken, kan de pensioenuitvoerder weigeren de afwijkende afspraak uit te voeren, doch uitsluitend als de pensioenuitvoerder het aannemelijk acht dat sprake is van misbruik.⁴² De vraag komt op of in dga-situaties de B.V. een dergelijk misbruik aannemelijk kan achten, als de dga zelf betrokken is bij de totstandkoming van de afwijkende afspraken. Wij zijn van mening dat een dergelijke stelling in ieder geval geen stand houdt als de dga enig aandeelhouder en bestuurder van de B.V. is.

Misbruik wordt overigens verondersteld niet aan de orde te zijn als in de vermogensverdeling compensatie plaatsvindt. In de Nota naar aanleiding van het verslag⁴³ is in dit kader het volgende vermeld:

“In de memorie van toelichting van het wetsvoorstel is aangegeven dat het afzien van verdeling of een afwijkende afspraak fiscaal gezien geen schenking is (voetnoot 28), waarover ook geen schenkbelasting verschuldigd is. Hierbij was de aanname dat partners in geen geval afspraken maken waarbij een van beide overbedeeld wordt ten opzichte van de wettelijke verdeelstandaard zonder hiervoor gecompenseerd te worden via andere vermogensbestanddelen buiten pensioen. Indien

deze compensatie plaatsvindt, is er geen sprake van een schenking en is er geen schenkbelasting verschuldigd. In de niet-realistisch geachte situatie waarbij een van beide partners overbedeeld wordt met pensioen ten opzichte van de wettelijke standaardverdeling zonder dat de andere partner hiervoor compensatie krijgt, kan er schenkbelasting verschuldigd zijn.”

Dit lijkt dus een koerswijziging ten opzichte van de huidige systematiek onder de Wet VPS. Wellicht dat een en ander kan worden verklaard uit het feit dat standaard verevening voorwaardelijk is en zodoende bij een van de standaard afwijkende verevening fiscaal (nog) geen schenking kan worden geconstateerd, terwijl standaardconversie onvoorwaardelijk is. Een vermogensrechtelijke compensatie kan dan een schenking voorkomen maar leidt dan wel tot fiscale heffing en aftrek in de inkomstenbelasting.⁴⁴ In voorkomende situaties kan naar onze mening worden gesteld dat sprake is van een natuurlijke verbintenis en kan een beroep op de vrijstelling als bedoeld in artikel 33, onder 12 Successiewet worden gedaan. Denk hierbij aan situaties waarbij partijen ten aanzien van de in de conversie te betrekken aanspraken op ouderdomspensioen en partnerpensioen een periode van ongehuwd samenwonen meetellen. Afhankelijk van de inhoud van de dga-pensioenovereenkomst telt de aanspraak op partnerpensioen die tijdens de ongehuwd samenwoonperiode is opgebouwd sowieso al mee.

De verdelingsgerechtigde kan er voor kiezen om de aanspraak op partnerpensioen buiten de conversie te laten en als bijzonder partnerpensioen te behouden.⁴⁵ Deze keuze dient binnen de reactieperiode aan de pensioenuitvoerder te worden gemeld. Een dergelijke melding is vormvrij. De pensioenuitvoerder is verplicht hieraan mee te werken.

Echtgenoten kunnen niet in plaats van standaard conversie kiezen voor een wettelijke vorm van verevening. Wel kunnen zij de toepassing van de Wet PVS 2021 uitsluiten en in plaats van standaard conversie onderling pensioenverevening of pensioenverrekening overeenkomen. De uitvoering daarvan vindt dan plaats zonder betrokkenheid van de pensioenuitvoerder. De dga ont-

vangt dan het volledige pensioen zelf en betaalt een gedeelte van het pensioen door aan de gewezen echtgenoot. In feite verloopt dit op dezelfde manier als thans onder de Wet VPS als het meldingsformulier niet (tijdig) is ingediend.⁴⁶ Fiscaal kan dit een minder aantrekkelijke situatie worden, als de persoonsgebonden aftrek uit hoofde van de pensioendoorbetaling bij de dga effectief tegen een lager belastingpercentage plaatsvindt (vanaf 2023: 37,10%) dan waartegen de pensioenuitkering wordt belast (vanaf 2020: 49,50%).

Het feit dat de B.V. de uitvoerder van de pensioenovereenkomst is, heeft risico's voor de ega

Verevening op grond van de wet in geval van specifieke situaties

In een aantal situaties vindt wel verevening op grond van de Wet PVS 2021 plaats.⁴⁷ Dit is het geval als:

- a. een scheiding in het buitenland tot stand is gekomen en de scheiding niet binnen zes maanden na de scheiding in de Basisregistratie Personen wordt opgenomen;⁴⁸
- b. na het bereiken van de AOW-gerechtigde leeftijd een herberekend arbeidsongeschiktheidspensioen wordt uitgekeerd;⁴⁹
- c. sprake is van een buitenlandse pensioenregeling.⁵⁰

Het recht op uitbetaling van het vereveningsdeel van het ouderdomspensioen ontstaat in de situaties onder a. en b. jegens de vereveningsplichtige en in de situatie onder c. jegens de pensioenuitvoerder.⁵¹

In geval van scheiding van tafel en bed vindt ook verevening plaats, tenzij de scheiding van tafel en bed binnen zes maanden aan de pensioenuitvoerder is gemeld, waarna conversie plaatsvindt doch uitsluitend ten aanzien van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen.⁵² De aanspraak op partnerpensioen blijft in geval van scheiding van tafel

en bed immers onverminderd behouden voor de echtgenoot. Er ontstaat eerst een bijzonder partnerpensioen nadat het huwelijk eventueel op een later tijdstip wordt ontbonden.⁵³ Dit is ook het geval als, zoals bij een premievrij gemaakt pensioen in eigen beheer, geen verdere opbouw van de aanspraak op partnerpensioen meer plaatsvindt. Wordt de scheiding van tafel en bed niet binnen zes maanden aan de pensioenuitvoerder gemeld dan ontstaat een recht op uitbetaling van het vereveningsdeel van het ouderdomspensioen jegens de vereveningsplichtige.⁵⁴

Beperkte verdeling van het partnerpensioen

Evenals bij de aanspraak op ouderdomspensioen gaat ten aanzien van de aanspraak op partnerpensioen gelden dat slechts de tijdens de relatie (lees: huwelijk, geregistreerd partnerschap of periode van ongehuwd samenwonen) opgebouwde aanspraak op partnerpensioen wordt verdeeld.⁵⁵

Hoofregel voor gewezen echtgenoten hierbij wordt dus dat de helft van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op partnerpensioen samen met de helft van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen in de standaardconversie worden begrepen. Afwijkingen ten aanzien van de verdeelingsperiode of het verdeelingspercentage zijn mogelijk, tenzij de pensioenuitvoerder misbruik aanwezig is,⁵⁶ en worden vervolgens meegenomen in de conversie.

Voor gewezen ongehuwd samenwonende partners ontstaat in voorkomende situaties ten hoogste een bijzonder partnerpensioen; voor dergelijke gewezen partners geldt de Wet PVS 2021 immers niet en kan geen sprake zijn van (een wettelijk recht op) conversie (of verevening). De gewezen ongehuwd samenwonende partners dienen de beëindiging van hun relatie uitdrukkelijk te melden aan de pensioenuitvoerder. Een dergelijke relatie is immers niet opgenomen in de Basisregistratie Personen zodat de beëindiging van een dergelijke relatie niet vanuit de Basisregistratie Personen aan de pensioenuitvoerder wordt doorgegeven. Dit laatste geldt uiteraard sowieso als sprake is van pensioenopbouw in eigen beheer en in de pensioenovereenkomst

een bovenwettelijk recht op bijzonder partnerpensioen voor de gewezen ongehuwd samenwonende partner is overeengekomen.

Pensioenafstorting

Indien pensioen in eigen beheer is opgebouwd en de dga gaat scheiden, leidt toepassing van de Wet VPS er toe dat de partner van de dga (ega) bij tijdige alsing van het meldingsformulier een exclusief recht op uitkering van het vereveningsdeel van het ouderdompensioen van de dga jegens de B.V. krijgt⁵⁷ en bij niet-(tijdige) alsing van het meldingsformulier een exclusief recht op uitkering van het vereveningsdeel van het ouderdompensioen van de dga jegens de dga krijgt.⁵⁸ Daarnaast krijgt de ega een bijzonder partnerpensioen⁵⁹ dat na overlijden van de dga door de B.V. aan de ega dient te worden uitgekeerd. Het feit dat de B.V. de uitvoerder van de pensioenovereenkomst is, brengt financiële (uitkerings)risico's voor de ega met zich mee. Uiteraard ook voor de dga maar die heeft zelf voor deze wijze van uitvoering van de pensioenovereenkomst gekozen en heeft daarmee ook uitdrukkelijk (schriftelijk) ingestemd, hetgeen ten aanzien van de ega meestal niet het geval is en in ieder geval geen wettelijke voorwaarde is.

In zijn uitspraak van 9 februari 2007 besliste de Hoge Raad⁶⁰ dat de eisen van redelijkheid en billijkheid die de rechtsverhouding tussen ex-echtgenoten beheersen, in het algemeen zullen meebrengen dat de dga die als directeur en enig aandeelhouder de rechtspersoon beheerst waarin de te verevenen pensioenaanspraak is ondergebracht, dient zorg te dragen voor afstorting bij een externe pensioenverzekeraar van het kapitaal dat nodig is voor het aan de ega toekomende deel van de pensioenaanspraak. Van de ega kan in beginsel immers niet worden gevergd dat deze bij voortduring afhankelijk blijft van het beleid dat de dga ten aanzien van de betrokken rechtspersoon (en de onderneming waaraan deze verbonden is) voert en het risico moet blijven dragen dat het in eigen beheer opgebouwde pensioen te zijner tijd niet kan worden betaald.

De verplichting om in beginsel tot afstorting over te gaan is gebaseerd op de eisen van redelijkheid en billijk-

heid. De beantwoording van de vraag of daarop in een concreet geval aanspraak kan worden gemaakt, moet geschieden met inachtneming van alle omstandigheden van het geval. Daarbij zal de omstandigheid dat onvoldoende liquide middelen aanwezig zijn om de afstorting te effectueren slechts dan tot ontkennde beantwoording van die vraag kunnen leiden als de dga stelt en bij betwisting aannemelijk maakt dat de benodigde liquide middelen ook niet kunnen worden vrijgemaakt of van elders verkregen zonder de continuïteit van de bedrijfsvoering van de rechtspersoon en de onderneming waaraan deze is verbonden in gevaar te brengen.

Uit HR 20 maart 2009⁶¹ volgde dat de op de pensioenuitvoerende B.V. rustende verplichting tot afstorten is gebaseerd op de eisen van redelijkheid en billijkheid en de verplichting tot afstorten niet eerst dan aan de orde is als zulks uitdrukkelijk is overeengekomen. Met deze uitspraak is alle twijfel weggenomen dat pensioenafstorting in geval van echtscheiding een algemeen in acht te nemen uitgangspunt is geworden. Uit de uitspraak van Gerechtshof Amsterdam, 28 februari 2012⁶² is af te leiden dat pensioenafstorting ook dient plaats te vinden als het meldingsformulier niet (tijdig) is ingediend.

In tal van procedures die volgden na de uitspraak van 9 februari 2007 bogen rechtbanken en hoven zich over de vraag met welke omstandigheden en rekenkundige grootheden rekening dient te worden gehouden bij de vaststelling van het kapitaal dat dient te worden afgestort ten behoeve van het recht op de vereveningsuitkering en het bijzonder partnerpensioen van de ega. Wij gaan hierna in op de gevolgen van onderdekking, het moment waarop dient te worden berekend welk bedrag dient te worden afgestort, de praktische uitvoering van pensioenafstorting en de gevolgen daarvan in de toekomst.

Onderdekking

Mede ten gevolge van de economische crisis en de daarna dalende marktrente ontstond ter zake van veel pensioenverplichtingen de situatie dat sprake is van onderdekking: na voldoening van andere schulden en verplichtingen is er te weinig vermogen om de pensioenverplichtingen te kunnen nakomen. Gedeeltelijk

komt dit door daadwerkelijke verliezen maar zeker de laatste jaren is de lage stand van de marktrente hier ook debet aan: de commerciële waarde van de pensioenverplichtingen neemt vanwege de lage markt- en zodoende rekenrente toe tot het vijf- soms wel zesvoudige van de fiscale waarde, die in veel gevallen nog steeds als waarderingsmethode wordt gehanteerd. Tegenover een dergelijke hoge omvang staan dan vaak onvoldoende middelen om de pensioenverplichtingen (in theorie) te kunnen nakomen. Dit betekent ook dat de benodigde liquide middelen niet kunnen worden vrijgemaakt of

In de praktijk is meestal sprake van 'vertraagde' afstorting nadat partijen reeds zijn gescheiden

van elders verkregen om de afstorting te effectueren zonder de continuïteit van de bedrijfsvoering van de rechtspersoon en de onderneming waaraan deze is verbonden in gevaar te brengen.

In zijn uitspraak van 14 april 2017 besliste de Hoge Raad⁶³ het volgende in een afstortingsprocedure waarbij sprake was van onderdekking. Indien de vennootschap een pensioentoezegging doet, dient zij zorg te dragen dat zij deze te zijner tijd kan nakomen. Indien en voor zover de opbouw van het pensioen in eigen beheer plaatsvindt, dient zij daarom in beginsel over voldoende kapitaal daartoe te beschikken (in de vorm van een voorziening of van eigen vermogen). In verband met de bepaling van artikel 3.29 Wet IB 2001 (die een rekenrente voorschrijft van ten minste 4%) kan de fiscale pensioenreserve in dit verband onvoldoende zijn. Bij het vorenstaande dient dan ook te worden uitgegaan van de zogeheten commerciële waarde van de toezegging, waarbij de heersende marktrente tot uitgangspunt wordt genomen.

Indien op het tijdstip van scheiding onvoldoende kapitaal aanwezig is om én het aandeel van de ega af te

storten, waaronder begrepen de meerkosten om na afstorting tot dezelfde pensioenuitkering te komen als waarop deze zonder afstorting aanspraak had kunnen maken, én voldoende kapitaal in de vennootschap achter te laten om (opnieuw naar commerciële waarde berekend) de met het aandeel van de dga corresponderende pensioenaanspraak te dekken, zal het tekort in beginsel moeten worden gedeeld, evenredig met de verhouding waartoe de verevening overeenkomstig artikel 3, lid 1 Wet VPS leidt. Alleen aldus wordt immers voldoende recht gedaan aan het uitgangspunt dat het recht op pensioenverevening blijkens de regeling in de Wet VPS op het uitgangspunt berust dat echtgenoten in gelijke mate aanspraak kunnen maken op het pensioen dat door een van hen tijdens het huwelijk is opgebouwd en dat de aanspraken van partijen (zoveel mogelijk) in dezelfde mate zijn verzekerd.

Met deze uitspraak is duidelijk geworden dat de financieel nadelige gevolgen van onderdekking door zowel de dga als de ega naar evenredigheid van ieders uit de verevening van ouderdomspensioen en afsplitsing van bijzonder partnerpensioen voortvloeiende pensioenaanspraken en -uitkeringsrechten dienen te worden gedragen en dat in voorkomend geval de ega genoegen moet nemen met een dienovereenkomstig in omvang beperkte afstorting.

Moment van berekening af te storten bedrag

In de praktijk is meestal sprake van 'vertraagde' afstorting nadat partijen reeds (geruime tijd) zijn gescheiden. Vanwege de gedaalde marktrente is het af te storten bedrag zodoende steevast aanzienlijk toegenomen. De vraag komt dan op voor wiens rekening deze toename in het af te storten bedrag komt en welk bedrag dient te worden afgestort?

Op 14 februari 2020 heeft de Hoge Raad⁶⁴ een duidelijk antwoord op deze vraag gegeven. Allereerst moet naar het tijdstip van echtscheiding worden bepaald wat de hoogte is van de pensioenaanspraak van de ega en vervolgens moet naar het tijdstip van daadwerkelijke afstorting door de B.V. de commerciële waarde van die aanspraak worden bepaald, zijnde het bedrag dat nodig is om die pensioenaanspraak bij een externe pensioen-

verzekeraar te verzekeren. De Hoge Raad beslist in deze uitspraak verder dat het door beide partijen delen in een eventueel dekkingstekort ook dient te worden beoordeeld naar het moment van de daadwerkelijke afstorting.

De omstandigheden van het geval kunnen echter meebrengen dat de rechter tot een andere verdeling van het dekkingstekort tussen de dga en de ega komt. Daarvoor is met name plaats als het aan de dga is toe te rekenen dat het dekkingstekort is ontstaan of is opgelopen.⁶⁵ Daarmee is nog niet gezegd dat de dga ter zake de afstortingsverplichting hoofdelijk aansprakelijk is. Daarvan is eerst sprake in geval van ernstige persoonlijke verwijtbaarheid van de dga.⁶⁶ Dit wordt overigens niet snel aangenomen.⁶⁷

Praktische uitvoering van pensioenafstorting

De eigen beheer pensioenovereenkomst van een dga is nagenoeg altijd een eindloon- of een middelloonregeling, dan wel een combinatie daarvan. Bijna geen enkele verzekeringsmaatschappij biedt nog een op individuele basis af te sluiten pensioenverzekering aan waarbij een uitgestelde gegarandeerde pensioenuitkering wordt verzekerd, laat staan een open geïndexeerde uitkering.

Vrijwel altijd biedt de verzekeringsmaatschappij in het kader van pensioenafstorting een kapitaalverzekering met een gegarandeerde uitkering op de einddatum met pensioenclausule aan. Dit is echter een verkeerde uitvoering van de eigen beheer pensioenovereenkomst zoals de dga en de B.V. deze met elkaar zijn overeengekomen en welke ten grondslag ligt aan de verevening van de aanspraak op ouderdomspensioen en de verzelfstandiging van het bijzonder partnerpensioen. Weliswaar worden de koopsom en de verzekerde (eenmalige) uitkering zodanig vastgesteld dat het garanti kapitaal op grond van de ten tijde van de pensioenafstorting gehanteerde aankooptarieven voldoende is om de te verzekeren pensioenaanspraken af te financieren en wordt de ega geacht uit het expiratiekapitaal de ten behoeve van de ega te verzekeren pensioenuitkeringen onverkort en onverminderd te kunnen aankopen, maar de daadwerkelijk uit het expiratiekapitaal aan te kopen pensioenuitkering is en blijft afhankelijk

van de commerciële tarieven op het moment van daadwerkelijke pensionering van de dga (en in geval van conversie: pensionering van de ega).

Dit betekent dat de te zijner tijd uit te keren pensioenuitkering aan de ega niet vaststaat en onzeker is. Dit kan overigens zowel een negatief als een positief effect op de hoogte van het ten behoeve van de ega aan te kopen pensioen hebben. Negatief vanwege bijvoorbeeld een ten tijde van de aankoop van het pensioen lagere marktrente dan die ten tijde van de afstorting, hetgeen tot een lage-

Bij wie ligt het financieel risico van een verkeerde uitvoering van een pensioenovereenkomst?

re uitkering leidt; positief vanwege bijvoorbeeld een ten tijde van aankoop van het pensioen hogere marktrente dan die ten tijde van de afstorting, hetgeen tot een hogere uitkering leidt. Uiteraard zullen daarnaast gewijzigde levensverwachting en gewijzigde kostenstructuur van de verzekeringsmaatschappij ook van invloed op de hoogte van het aan te kopen pensioen zijn.

In geval van pensioenafstorting is feitelijk sprake van externe uitvoering van de eigen beheer pensioenovereenkomst voor een zogenoemd onbepaald deel. Kenmerkend daarbij is dat de B.V. uiteindelijk aanvullend pensioen dient uit te keren tot het niveau van de daadwerkelijk opgebouwde pensioenaanspraken. De vraag die bij het voorgaande opkomt, is bij wie het financieel risico ligt van de ten gevolge van de pensioenafstorting verkeerde uitvoering van de eigen beheer pensioenovereenkomst van de dga, zoals de dga en de B.V. deze oorspronkelijk met elkaar zijn overeengekomen en ten grondslag ligt aan de verevening van de aanspraak op ouderdomspensioen en het bijzonder partnerpensioen? Met name doet deze vraag zich voor als ten tijde van de pensioenafstorting sprake is van onderdekking en niet volledig ten behoeve van de ega is afgestort.

Het antwoord op deze vragen is naar onze mening afhankelijk van of pensioenafstorting al dan niet een eenmalige en finale gebeurtenis is.⁶⁸

Pensioenafstorting is een eenmalige en finale gebeurtenis

Indien pensioenafstorting een eenmalige en finale gebeurtenis is, wordt ten behoeve van de ega eenmalig een pensioenkapitaal afgestort. Het maakt daarbij in beginsel niet uit of ten tijde van de afstorting al dan niet sprake is van onderdekking; dit laatste is uiteraard wel van belang voor de hoogte van het eenmalig af te storten bedrag. Na deze eenmalige afstorting vindt geen nadere beoordeling meer plaats. Ten behoeve van de ega wordt te zijner tijd uit het (gegarandeerde) expiratiekapitaal op basis van de alsdan geldende tarieven een pensioen aangekocht. Overlijdt de ega eerder dan de dga dan wordt het ouderdomspensioen vervolgens aan de dga uitgekeerd. Overlijdt de dga eerder dan de ega dan wordt een partnerpensioen aan de ega uitgekeerd.

In echtscheidingsconvenanten wordt deze wijze van afwickelen vrijwel altijd toegepast en uitgewerkt als een vaststellingsovereenkomst. Of dit in overeenstemming is met de lijnen die de Hoge Raad heeft uitgezet betwijfelen wij, maar partijen zijn uiteraard vrij om een dergelijke vaststellingsovereenkomst overeen te komen. De rechtspraak heeft zich hierover nog niet uitgelaten, noch in civiele noch in fiscale zin.

Pensioenafstorting is niet een eenmalige en finale gebeurtenis

Indien pensioenafstorting niet een eenmalige en finale gebeurtenis is, wordt ten behoeve van de ega ook een pensioenkapitaal afgestort en wordt te zijner tijd uit het (gegarandeerde) expiratiekapitaal op basis van de alsdan geldende tarieven ook ten behoeve van de ega een pensioen aangekocht. Vervolgens wordt dit pensioen vergeleken met het deel van het pensioen waarop uit hoofde van de Wet VPS recht bestaat.

Bij een lager door de verzekeringsmaatschappij uit te keren pensioen dient het verschil door de B.V. te worden aangevuld, mits daarvoor dekking is. Bij een hoger door de verzekeringsmaatschappij uit te keren pensioen

dient het verschil door de verzekeringsmaatschappij aan de dga te worden uitgekeerd en dient de B.V. een lager pensioen aan de dga uit te keren.

Deze zienswijze sluit naar onze mening aan op het door de Hoge Raad geformuleerde uitgangspunt dat het recht op pensioenverevening blijkens de regeling in de Wet VPS op het uitgangspunt berust dat echtgenoten in gelijke mate aanspraak kunnen maken op het pensioen dat door een van hen tijdens het huwelijk is opgebouwd en dat de aanspraken van partijen (zoveel mogelijk) in

Het is de bedoeling dat per 1 januari 2021 conversie de nieuwe standaard wordt

dezelfde mate zijn verzekerd. Ook hierover heeft de rechtspraak zich nog niet uitgelaten. Wellicht dat in toekomstige procedures een ega een aanvullende uitkering van pensioen door de B.V. vordert, dan wel een dga een gedeelte van het door een verzekeringsmaatschappij uit te keren pensioen vordert.

Pensioenafstorting onder de Wet PVS 2021

Brengt de Wet PVS 2021 wijziging in de pensioenafstortingsproblematiek? Naar onze mening niet, zij het dat dan wat de pensioenverzekering betreft dient te worden aangesloten bij de afwikkeling die voor partijen uit de wet voortvloeit dan wel partijen afwijkend overeenkomen: conversie, al dan niet met een behouden bijzonder partnerpensioen.

Conclusie

In deze bijdrage hebben wij de hoofdlijnen uitgewerkt hoe de afwikkeling van het dga pensioen plaatsvindt in geval van echtscheiding. De huidige wetgeving gaat daarbij uit van verevening bij helfte van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen en verzelfstandiging van bijzonder partner-

pensioen. Partijen hebben een aantal mogelijkheden om van deze standaard af te wijken; verevening uitsluiten, een andere vereveningsperiode of – percentage of conversie.

Het is de bedoeling dat met ingang van 1 januari 2021 de afwikkeling, ook die van het dga pensioen, ingrijpend wijzigt. Conversie wordt dan de nieuwe standaard, waarin een beperktere aanspraak op partnerpensioen wordt meegenomen. Ook in de nieuwe systematiek blijft het mogelijk om van de standaard af te wijken, maar een keuze voor verevening wordt niet wettelijk ondersteund en zullen partijen zelf moeten uitvoeren met alle eventueel fiscaal ongunstige gevolgen van dien. Desgewenst kan wel voor bijzonder partnerpensioen worden gekozen, maar dat zal worden beperkt tot de helft van de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraak.

De invoering van de Wet PVS 2021 brengt geen wezenlijke wijziging in de pensioenafstortingsproblematiek met zich mee behoudens dat de externe uitvoering dient te worden gebaseerd op conversie, al dan niet met behoud van bijzonder partnerpensioen.

Indien pensioenaanspraken in het kader van de uitfasering zijn afgekocht of omgezet in een aanspraak ingevolge een oudedagsverplichting, wordt de wijze waarop de pensioenaanspraken bij echtscheiding worden afgewikkeld vaak tot uitgangspunt genomen voor het vaststellen van de (voorwaardelijke) compensatie voor de partner van de dga. In een volgende bijdrage gaan wij uitgebreider in op de wijze van afwickelen van een afkoopsom of een aanspraak ingevolge een oudedagsverplichting bij echtscheiding en de alsdan vast stellen compensatie voor de partner.

Noten

- 1 Art. 3 Wet VPS.
- 2 Art. 1, lid 4 Wet VPS.
- 3 Art. 2, lid 1 Wet VPS.
- 4 Art. 4, lid 1 Wet VPS.
- 5 Art. 5 Wet VPS.
- 6 Art. 3, lid 3 Wet VPS juncto art. 66, lid 1 PW.
- 7 Art. 2, leden 3 en 4 Wet VPS.
- 8 Art. 3a Wet VPS (dga) en art. 57 PW (niet-dga).
- 9 Art. 19b, lid 3 Wet LB 1969.
- 10 ECLI:NL:GHSHE:2017:5584.
- 11 Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, 21 893, nr. 3, pag. 18.
- 12 Art. 2, lid 2 Wet VPS.
- 13 Art. 2, lid 6 Wet VPS.
- 14 Art. 6.3, lid 1, letter a Wet IB 2001.
- 15 Art. 3.101, lid 1, letter b Wet IB 2001.
- 16 Art. 3, lid 2 Wet VPS.
- 17 Art. 57, lid 1 PW.
- 18 Art. 3a Wet VPS spreekt uitsluitend over het huwelijk en het geregistreerd partnerschap, alsmede over de echtgenoot waarmee de geregistreerd partner is gelijkgesteld in art. 1, lid 2, letter a Wet VPS.
- 19 Art. 3a, leden 2 en 3 Wet VPS.
- 20 Art. 3a, lid 6 Wet VPS.
- 21 Art. 3a, lid 4 Wet VPS.
- 22 Vergelijk art. 3a, lid 4 Wet VPS met art. 57, lid 4 PW.
- 23 Art. 5, lid 1 Wet VPS.
- 24 ECLI:NL:RBUTR:2007:BA3081.
- 25 ECLI:NL:GHLEE:2012:BW7308.
- 26 Art. 5, lid 1, laatste volzin Wet VPS.
- 27 Art. 2, lid 1, letter b Wet PVS 2021.
- 28 Art. 18 Wet PVS 2021.
- 29 Tweede Kamer, vergaderjaar 2018-2019, 35 287, nr. 3, pag. 55.
- 30 Art. 4, lid 1 Wet PVS 2021.
- 31 Art. 4, lid 2 Wet PVS 2021.
- 32 Art. 3, lid 2 Wet PVS 2021.
- 33 Art. 3, lid 3 Wet PVS 2021.
- 34 Art. 4, lid 1 Wet PVS 2021.
- 35 Art. 3, lid 6, letter a Wet PVS 2021 en het ontwerpbesluit houdende regels voor uitvoering van de Wet VPS 2021 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 35 287, nr. 5).
- 36 Art. 4, lid 6 Wet PVS 2021
- 37 Art. 3, lid 3 Wet PVS 2021.
- 38 Art. 4, lid 5 Wet PVS 2021.
- 39 Art. 3, lid 1 Wet PVS 2021.
- 40 Art. 7, lid 2 Wet PVS 2021.
- 41 Art. 7, lid 1 Wet PVS 2021.
- 42 Art. 7, lid 3 Wet PVS 2021.
- 43 Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 35 287, nr. 7, pag. 18.
- 44 Zie Hof Den Bosch 14 december 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5584.
- 45 Art. 4, lid 3 Wet PVS 2021 juncto art. 57, lid 2 (nieuw) PW (niet-dga) of art. 8, lid 2 Wet PVS 2021 (dga).
- 46 Zie noten 14 en 15.
- 47 Art. 5, lid 1 Wet PVS 2021.
- 48 Art. 5, lid 1, letter a Wet PVS 2021.
- 49 Art. 5, lid 1, letter b Wet PVS 2021.
- 50 Art. 5, lid 1, letter c Wet PVS 2021.
- 51 Art. 5, lid 4 Wet PVS 2021.
- 52 Art. 5, lid 2 juncto art. 4, lid 4 Wet PVS 2021.
- 53 Art. 8, lid 1, letter a Wet PVS 2021 (dga) en art. 1 juncto art. 57 PW (niet-dga).
- 54 Art. 5, lid 4 Wet PVS 2021.
- 55 Art. 4, lid 2 Wet PVS 2021.
- 56 Art. 7, lid 3 Wet PVS 2021.
- 57 Art. 2, lid 2 Wet VPS.
- 58 Art. 2, lid 6 Wet VPS.
- 59 Art. 3a, leden 2 en 3 Wet VPS.
- 60 ECLI:NL:HR:2007:AZ2658.
- 61 ECLI:NL:HR:2009:BG9458.
- 62 ECLI:NL:GHAMS:2012:BX0788.
- 63 ECLI:NL:HR:2017:693.
- 64 ECLI:NL:HR:2020:276.
- 65 Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem-Leeuwarden 6 september 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:7163.
- 66 Zie Rechtbank Rotterdam 15 maart 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:2456.
- 67 Zie echter Hof Den Bosch 15 januari 2008, ECLI:NL:GHSHE:2008:BC3319 waar het hof de dga wel onrechtmatig handelen verweet en de dga uit eigen middelen tot afstorting diende over te gaan.
- 68 Zie voor een uitgebreidere uitwerking Holtermans, EB Klassiek, Hoofdstuk 3.2 Afstorten pensioen in eigen beheer bij echtscheiding: hoe gaat het verder ná afstorting?, Wolters Kluwer 2018.